

Sykdomskremmeri eller sykdomssalg?

Begrepet «disease mongering» brukes om å utvide grensene for hva som betraktes som sykdom. Mannlig skallethet er ett eksempel. Men hva skal vi kalle det på norsk?

«Disease mongering» drives oftest av profittinteresser (1). Noen tjener på at sykdomsgrensene utvides. Et legemiddelfirma kan bedrive slikt for å få flere til å mene at de trenger et bestemt medikament, eller en avis kan øke løssalget ved å spille på – enn si bidra til – sykdomsfrykt.

Begrepet ble introdusert i 1992 (2) og har fått en viss utbredelse. I PubMed gir det 52 treff, det første fra 2002 (1) (17.3. 2014).

Sykdomskremmer

Det er ikke enkelt å finne et godt norsk uttrykk for dette fenomenet, et fenomen som åpenbart også eksisterer utenfor engelsktalende land. I 2002 lanserte Steinar Westin forslaget «sykdomskremmeri» i en lederartikkel i Tidsskriftet (3). Vi forbinder en kremmer med en Bør Børson, en som er særlig god til å selge, og det stemmer jo bra. Men «kremmeri» er kanskje ikke så godt, særlig ikke sammen med en s – da blir det «skremmeri». Selv om skremsler kan være et aspekt ved det som foregår her, er det ikke den assosiasjonen vi er ute etter – vi vil betone salgsdimensjonen. «Kremmer» betyr selger, men kan ha ulike konnotasjoner i dialektene. Enkelte oppfatter kremmer nøytralt og sidestiller det med «kjøpmann», mens andre forbinder det med en som er litt for flink til å skaffe penger (4).

En norsk oversettelse bør helst være selvforklarende. Det er nok ikke «sykdomskremmeri», dels fordi «kremmeri» ikke finnes i ordbøkene, dels fordi «kremmer» er et ord som er mer velkjent i enkelte generasjoner enn andre.

Andre forslag

Ifølge engelskordboken har *monger* to betydninger: «-handler, -kremmer, -selger», f.eks. «ironmonger», og «-maker», som i «scandalmonger» (5). På svensk er faktisk «sjukdomsmakeri» foreslått (6).

Et nettsøk gir flere forslag til oversettelser. På svensk finnes også «sjukdoms-

sering» (7) og «sjukdomsmångleri» (8), og i norske aviser er «salg av sykdom» blitt brukt (9, 10).

«Mongering» refererer altså til å spre eller selge noe, som regel i kombinasjon med at det som selges er litt tvilsomt – slik som at rykter og frykt spres eller ulovlige og dårlige varer selges. Dette gjorde at vi ønsket en konnotasjon i retning av gauking (et begrep som ikke er helt 2014) eller utidig markedsføring for å få folk til å kjøpe noe de ikke trenger. «Sykdom til salg», «sykdom på salg» eller det tidligere nevnte «salg av sykdom» kan gi en slik assosiasjon, slik det også brukes på engelsk (selling sickness) (1), men vi ønsket oss et substantiv.

Det enkleste er kanskje det beste? Etter forslag fra Olaf G. Aasland konkluderte vi med at «sykdomssalg» er et godt alternativ. Det er et ord som setter sammen noe som, i det minste i Norge, ikke passer sammen. Sykdom selges ikke – og dermed har vi fått konnotasjonen mot det tvilsomme.

Inntil videre går vi for sykdomssalg. Men åpne for bedre forslag, det er vi.

Berit Bringedal

berit.bringedal@legeforeningen.no

Berit Bringedal er dr.polit. og seniorforsker i Legeforskningsinstituttet.

Oppgitte interessekonflikter: Forfatteren er gift med «pasienten» på bildet. «Pasienten» har samtykket.

Litteratur

1. Moynihan R, Henry D. The fight against disease mongering: generating knowledge for action. *PLoS Med* 2006; 3: e191.
2. Moynihan R, Heath I, Henry D. Selling sickness: the pharmaceutical industry and disease mongering. *BMJ* 2002; 324: 886–91.
3. Westin S. Sykdomskremmere. *Tidsskr Nor Lægeforen* 2002; 122: 1638.
4. Kræmar. I: Norsk ordbok 2014. <http://no2014.uio.no/perl/ordbok/no2014.cgi?soek=kr%C3%A6mar> (17.3.2014).

Mannlig skallethet er et eksempel på at vanlige tilstander gjøres til medisinske problemer. Foto: privat

5. Monger. I: Stor engelsk ordbok. <http://ordnett.no/search?search=monger&lang=en> (17.3.2014).
6. Elinder L. Snart kan alla som vill få en diagnos. *Svenska Dagbladet* 22.5.2012. www.svd.se/opinion/brannpunkt/snart-kan-alla-som-vill-fa-en-diagnos_7217151.svd (17.3.2014).
7. För mycket medicin? Statens beredning för medicinsk utvärdering 2013. www.sbu.se/sv/Vetenskap-Praxis/Vetenskap-och-praxis/For-mycket-medicin/ (17.3.2014).
8. Welin L, Peterson M. Vid JUPITER! Sykdomsmångleri! *Läkartidningen* 2008; 105: 3756, discussion 3756–7.
9. Westin S. Salg av sykdom. *Dagbladet* 4.3.2008. www.dagbladet.no/kultur/2008/03/04/528788.html (17.3.2014).
10. Hornburg TB, Westerveld J. – Det sløses mest på friske pasienter. *Aftenposten* 17.6.2010. www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article3698110.ece (17.3.2014).

Mottatt 19.3. 2014 og godkjent 27.4. 2014. Redaktør: Marit Skaar Fjellhaug.